

๑๐๑. อย่างสร้างเกณฑ์มาตรฐานจากของฝ่ายต่ำ

The Unacceptability of Lower Criteria

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการทำงาน ภารกิจ หรือกิจกรรมใดๆ ไว้เป็นมาตรฐานวัดความสำเร็จ ประสิทธิภาพ หรือคุณภาพนั้น ก็เท่ากับเป็นการกำหนดขั้นตอนในการทำงาน ให้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมาย และให้เข้าถึงความเป็นเลิศในงานนั้นๆ โดยมีระบบการวัดและประเมินผลในเชิงปริมาณ นั่นคือ แสดงนัยเป็นค่าสถิติเป็นส่วนใหญ่ แต่ในทางตรงกันข้าม การวัดและการประเมินผลความสำเร็จในการบรรลุธรรมระดับต่างๆ นั้น ก็มีมาตรการหรือเกณฑ์การวัดผลประเมินผลเป็นเชิงคุณภาพหรืออัตนัย ที่ต้องดำเนินโดยผู้ปฏิบัติธรรมตามลำพัง เพียงใช้เกณฑ์ที่ว่า “ความเห็นชอบ-สัมมาทิฐิ” และมีระบบประกันคุณภาพด้วย “อริยมรรคมีองค์ ๘” ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ความจริงอันเป็นอริยสัจธรรมทั้งหลายนั้น จะต้องเป็นไปตามข้อเท็จจริงตามหลัก “อริยสัจ ๔” เช่นกัน เพราะฉะนั้น ในการปฏิบัติธรรมนั้น บุคคลจึงต้องมุ่งหมายการบรรลุถึงประโยชน์สูงสุด คือ “พระอรหันต์” หรือ “พระนิพพานแห่งบรมธรรม” ความหวังอันสูงส่งนี้ ย่อมกลายเป็นแรงกดดันดาลใจให้ไม่ย่อท้อในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดปัญหาเห็นความแตกต่างระหว่างธรรมทั้ง ๒ อย่าง ได้แก่ “ขั้น-วิภูษะ-สังฆธรรม” กับ “ขั้นวิมุต-วิภูษะ-อสังฆธรรม” หรืออย่างน้อยที่สุด คือ “กุศลธรรม-ดี-บุญ” กับ “ชั่ว-บาป-อกุศลธรรม” ดังนั้น ในการสร้างขวัญกำลังใจในการบรรลุธรรมวิเศษนั้น ควรจะเลือกธรรมวิเศษอันสูงสุดเป็นเป้าหมาย นั่นคือ จะต้องทำให้ดีกว่าตอนนี้ก็ไม่ใช่ไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่มันแย่กว่าที่ตนเป็นอยู่ ซึ่งไม่ต่างจากการหาข้ออ้างในการแก้ตนเปล่าๆ เท่านั้นเอง.

บทความที่ ๑๐๑ ประจำปี ๒๕๕๕ – อย่างสร้างเกณฑ์มาตรฐานจากของฝ่ายต่ำ

ในการให้กำลังใจตนเองนั้น คือ การสร้างขวัญกำลังใจในภาพลักษณ์ที่ดีแก่ความรู้สึกของตน โดยไม่รู้สึกรู้ว่าตนผิดพลาดหรือเสียหาย แต่อย่าใช้วิธีเทียบเคียงกับคุณชาติที่ต่ำกว่าฐานะที่เป็นจริงของตน เพราะจะทำให้เกิดภาวะ ที่เรียกว่า “เสียธรรม” คือ มีอกุศลธรรมครอบงำจิตใจ [ค้นหา-ทัญญู-มานะ] โดยไม่รู้ตัว เพราะความมั่งง่ายไม่ใคร่ตรองด้วยวิจารณญาณโดยประมาท เมื่อคนทูลข้อนี้แล้ว ก็ไปเทียบเคียงกับคนอื่นที่ทำผิดยิ่งกว่านั้นอีก คือ “คิดชั่ว-ทำชั่ว กว่าคนอื่นน้อยกว่าอีก” อนึ่ง ผู้ได้ชื่อว่า พุทธมามกะย่อมไม่พึงปรารถนาภพภูมิเช่นนั้นอย่างเด็ดขาด เพราะขัดแย้งกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมด ซึ่งจะต้องแก้ไข เปลี่ยนภพเปลี่ยนภูมิเสียใหม่ แต่ถ้านำด้านพื้นทำอยู่ต่อไปอีก เรียกว่า “อัสซี” ผู้ต้องอาบัติปาราชิกได้ คือ พวกทูลศัลหาดีทางธรรมได้ยาก จิตมีแต่ความขุ่นมัวเศร้าหมอง ไม่เจริญในธรรมอันเป็นเส้นทางแห่งอริยะ ถ้าจะว่าไป คนพวกนี้มีจิตใจอ่อนแอ ไม่เข้มแข็งและแกร่งพอ หาสภาวะที่แท้จริงแห่งชีวิตได้ยาก ความดีสิ่งแรกที่ต้องทำก่อนเพื่อนเลยนั้น คือ ความมีเมตตาธรรมต่อตัวเองก่อน ด้วยการไม่ทำชั่ว แต่ทำความดีทั้งหลายให้ถึงพร้อม เช่น หลักประพฤติปฏิบัติใน “มงคล ๓๘” ซึ่งก็มีสาระสำคัญปฏิบัติทานอันยิ่งไม่แตกต่างจาก “ไตรสิกขา” หรือ “อริยมรรคมีองค์ ๘” เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีปัญญารู้แจ้งใน “อริยมรรคมีองค์ ๘” [อริยอัฏฐังဂาวนญาณ] คือ มีปัญญาคำเนินชีวิตโดยใฝ่อริยมรรค ไม่ใช่ใช้ชีวิตเหมือนหมูเหมือนหมา บุคคลผู้เร่งความเพียรปฏิบัติธรรมอย่างแรงกล้า นั้น ย่อมมีใจเป็นสุขในปัจจุบัน มีปัญญาเห็นสภาวะธรรมแห่งสังขตธรรมตามเป็นจริง [สามัญญลักษณะแห่งไตรลักษณ์] ไม่หลงทิศหลงทางในสังขารธรรม ย่อมสร้างความพร้อมให้ถึงโอกาสที่จะเห็นคุณอันใหญ่ เพื่อความตรัสรู้สัมโพธิญาณตามกำลังแห่งสมณะ และวิปัสสนาของตน อนึ่ง คำว่า “เป็นหมา” มีนัยแตกต่างจาก คำว่า “อริยะ” ดูอย่างฟ้ากับดิน เพราะฉะนั้น การทำความดีท่ามกลางความชั่วตามกระแสนิยมของสังคมนั้นๆ จึงเป็นเรื่องยากมาก เหมือนกับฝัน ความรู้สึกอันเป็นธรรมดาทางสังคม อย่าลืมว่า คำสอนอันเป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นปรัชญาวิถี คำเนินชีวิตที่ประเสริฐดีเยี่ยมแก่สังคม สังคมจะมาสอนพระสัทธรรมย่อมไม่ได้เด็ดขาด และพระสัทธรรมจะไปอ่อนข้อให้พวกกิเลสก็ไม่ได้เช่นกัน ผู้อ่อนไหวไหลตามโลกธรรม จึงจัดเป็นพวกทูลศัลหาดีด้าน ไม่มีหิริและโอตตปปะ ย่อมไม่มีทางสำเร็จในความตรัสรู้ธรรมได้ เพราะใจอ่อนแอ หมดสิทธิ์ได้เห็นปาฏิหาริย์แห่งความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และประการสำคัญกลายเป็นคนไร้ค่า แม้แต่ตนกับตนเอง ได้เหมือนกัน

ดังนั้น ในทางพระพุทธศาสนา เกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินชีวิตให้ประเสริฐงดงามนั้น คือ “อริยมรรคมีองค์ ๘” โดยศึกษาฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ไม่ต้องไปแข่งขันกับใคร ให้เกิด “ความทะนงตนแห่งมานะ” ทำเอาเองวัดผลประเมินผลเอาเอง ให้เห็นความก้าวหน้าของตนไปเรื่อยๆ ไม่เกิด “อติ-ปฏิบัติ” ขึ้นในใจ มีแต่ความปราโมทย์ จนถึงความปีติในธรรม อันเต็มคำอิมเอบใจในการปฏิบัติธรรม ความเจริญก้าวหน้า นั้น ต้องเป็นเรื่องความก้าวหน้าไปเรื่อยๆ ตามลำดับ ไม่ใช่เรื่องก้าวถอยหลัง หรือกลับมาตั้งต้น

ใหม่อยู่รำไป ไม่ได้ดิบดีดีอะไรขึ้นมาใหม่ๆ มัวแต่แสวงหาครูอาจารย์ “หน่อพุทธโธ” มันไม่ใช่เลย ตั้งแต่ทำอยู่เรื่อยๆ จนตายก่อนบรรลุนิพพานนั้น ก็มีให้เห็นเหมือนกัน ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจเสียว่า ตนเองนี่แหละ คือ “หน่อพุทธโธ” ตัวจริงของจริงต่อไป โดยคิดแบบกล้าหาญเพราะมีปัญหา ความคิดที่จะทำชั่วยอมอันตรายน หายไปจากจิตได้แน่นอน เพราะเป้าหมายสูงสุดไม่ใช่การสร้างพระประธานหรือศาลาวัดใหญ่ๆ แต่คือ “ความตรัสรู้สัมโพธิญาณ” จิตที่ไม่ปฏิบัติยังยึดอยู่กับ “วัตถุกาม” หรือ “กิเลสกาม” ใดๆ ทั้งสิ้น เพราะมีงานคุณอันใหญ่รออยู่ข้างหน้า[โลกุตตรธรรม] ไม่ยอมเสียเวลากับสิ่งไร้ค่าข้างทางที่กำลังเดินทางผ่าน คือไม่ยอมแวะไปเที่ยวคอกกับของดีอันชั่วร้าย ที่จะมาหลอกจิตให้หวั่นไหว สักสายไป จากสมาธิ อันเป็นจิตปราศจากนิเวศ จิตที่ข้องเกี่ยวกับสิ่งภายนอกกายและใจของคนนั้น ย่อมนำความฉิบหายหรือความหายนะ มาสู่ตน อย่าลืมหาศาสดาตรัสรู้โดยปราศจากสมบัติทางโลก โดยนั่งสมาธิอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เท่านั้น ที่ประทับทรงนั่ง ก็เป็นเพียงมัดฟ่อนหญ้าคา ไม่ใช่เบาะขนมิงหรือหนังเสือควา สภาวะดังกล่าวนี้ คือ จิตได้ตัดอย่างเด็ดขาดจากโลกียะ มิฉะนั้น ก็ไม่เป็นโลกุตระ “การปฏิเสชวัฏฏะเพื่อบรรลิวินิพพาน” อันเรียกว่า “พระนิพพาน” [สุปปาติเสสนิพพาน] จนก้าวไปถึง “การดับขันธปรินิพพาน” [อนุปาติเสสนิพพาน] อันเป็นการวิวัฒน์ปัญญาขั้นสูงสุดแห่งมวลมนุษยชาติ แล้วผู้ปฏิบัติธรรมได้มองเห็นหรือพิจารณาธรรมถึงขั้นนี้แล้วหรือยัง อันเป็นปฏิปทาเบื้องต้นในการปฏิบัติธรรม ถ้ายังมองไม่เห็นประจักษ์แจ้ง ตาก็ยังไม่บอด ขาก็ยังไม่หัก ก็เดินไปค้นหาพระไตรปิฎกมาอ่านศึกษาค้นคว้าได้ ย่อมเป็นสิริมงคลต่อชีวิตและวงศ์ตระกูล กันพวกผีปีศาจได้ ถ้ามีพระไตรปิฎกไว้ในบ้าน ถ้ายังพากันอ่านศึกษาค้นคว้ากันทั้งบ้าน ย่อมเรียกว่า “บ้านพระธรรม” ของดีๆ แบบนี้ ทำไม่ถึงพากันคิดไม่ออก และพากันตายทีละคนๆ ทั้งที่ยังไม่รู้พระธรรมวิเศษของพระพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ สำหรับผู้ที่แท้จริง ก็เปลี่ยนห้องรับแขกในบ้านเป็นห้องสนทนาธรรม พวกแขกมาเยี่ยม จะได้เห็นผู้พระไตรปิฎก แล้วชักชวนกันอ่านหรือศึกษาพระไตรปิฎก ว่าอะไรเป็นประโยชน์สาระในชีวิต และการทำงาน ดึกว่าจะนั่งชวนกันแฉกเหล่าเบียร์มีหมูกระทะ เล่นให้หนักให้คนอยากมาเที่ยวแหวะที่บ้านเรา เอาให้วัดอวยไปเลย พอรวมพลได้ดีๆ ค่อยไปทำบุญที่วัด ให้ไปสนทนาธรรม ไม่ใช่ทำอย่างอื่น เป็นการเร่งให้พระในวัดอ่านศึกษาพระไตรปิฎกด้วยเช่นกัน จะได้พากันเกิด “สัมมาทิฐิ” จริงๆ [สัมมาทสฺสนะ] แล้วสิ่งดีๆ เช่นนี้ ทำไม่คิดกันไม่ได้ นึกกันไม่ออก ยิ่งพวกครูแล้วยิ่งตัวแสบดี สอนยาก พอๆ กับพระบวชนานๆ ก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป ไม่ใช่ครูแฉกเหล่า เล่นการพนัน ประพฤติเสพเมถุนอย่างเคร่งครัด แข่งกับหมา ว่าใครจะเลวกว่ากัน สิ่งนี้คือทิศทางเปลี่ยนแปลงสังคมสู่วิถีชีวิตแบบพุทธ คือ “พุทธปรัชญาแห่งชีวิต” หรือบรรดานักวิชาการก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเป็นนักวิทยาศาสตร์โดยพุทธศาสตร์ [พระอภิธรรมทั้งปวง คือ อธิปัญญา] จะได้คิดในแนวสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนและมวลมนุษยชาติ ไม่ใช่เห็นแก่ตัวอยู่เพียงคนเดียวตามลำพัง แล้วคิดเอาเองว่าตนเองแน่จริงๆ กว่าคนอื่นๆ

แต่อย่างไรก็ตาม คนแต่ละคนต่างมีอุบายวิธีที่จะคิดได้แตกต่างกัน แต่อย่าไปเลือกเอาของฝ่ายต่ำ มาเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบให้ตนสบายใจเช่น เราทุกข์แค่นี้ ยังดีกว่าคนอื่นมากมายที่ทุกข์หรือเดือดร้อนกว่านี้ ซึ่งอาจเป็นเหตุทำให้ไม่กระตือรือร้นคืบคั้นในการปฏิบัติธรรมที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ฉะนั้น ในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา จะยึดมาตรฐานในขั้นพระอรหันต์เป็นเกณฑ์หลักที่ถือเป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ไม่ถือเกณฑ์ที่ต่ำกว่านั้นเป็นแนวทางปฏิบัติในการบรรลุความตรัสรู้ในอริยมรรค เพราะไม่ใช่ทางปฏิบัติอันยิ่ง และอาจเป็นเหตุให้หลงทางสำคัญตนผิดว่าได้บรรลุผลนิพพานแล้ว [ความฟุ้งซ่าน] ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติธรรมนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมต้องใช้เหตุผลในการเจริญ “โยนิโสมนสิการ” ที่ประกอบด้วยปัญญาอันแยกคาย ในแต่ละวันจึงไม่ใช่วันที่สูญเปล่าไป เวลาเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อสภาวะธรรมแห่งสังขตธรรมที่กำลังเผชิญอยู่ มันไม่ใช่เรื่องขาดสูญและไม่มีผลกระทบใดๆ ตามมาเป็น “ผลวิบาก” ถึงปัจจุบันขณะดำเนินชีวิตอยู่ หรือไม่มีเหตุผลในธรรมทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในแต่ละขณะ ที่จิตวิญญาณรู้แจ้งในอารมณ์นั้นๆ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นรวมกันเป็น ๑ สภาวะธรรม หรือ ๑ ปรากฏการณ์ กระบวนการคิดสืบสาวอย่างครอบคลุมในมิติความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยต่างๆ ที่มาประชุมรวมกันเป็น ๑ ปรากฏการณ์ จึงเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งด้วยปัญญาและเหตุผล [ธัมมจิติญาณ-ทิพจักขุญาณ-โยนิโสมนสิการสัมปทา]

ดังนั้น การพิจารณาปรากฏการณ์ใดๆ อย่างง่ายๆ แบบขอผ่านไปที่ จึงไม่ใช่วิธีการคิดแบบพุทธ เพราะการคิดไตร่ตรองในแต่ละอย่างนั้น ประกอบด้วยอำนาจแห่งปัญญาในสมาธิและปัญญาในวิปัสสนา ถ้าปฏิบัติมาอย่างถูกต้องโดยธรรม แล้ว ความจริงที่ปรากฏย่อมเป็นหน่วยรวมความคิดโดยปรมาตถ์ที่ไม่ผิดเช่นกัน เพียงแต่ฝึกการคิดให้เกิดความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญอย่างถูกวิธี ซึ่งต้องใช้เวลานานอย่างมาก ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความอดทนและความพากเพียรในการบำเพ็ญเพียรภาวนาจริงๆ เพราะการปฏิบัติธรรม คือ กระบวนการหยั่งรู้ด้วยสมาธิและวิปัสสนา เพื่อค้นหาความจริงโดยปรมาตถ์ และยังคงเข้าใจว่าเป็นเรื่องนามธรรมขั้นสูง ไม่ใช่รูปธรรมแบบเชิงวิธีวิทยาศาสตร์ เพราะความเข้าใจในทั้งฝ่ายรูปธรรมกับฝ่ายนามธรรม เป็นการกำหนด “สติสัมปชัญญะ” ให้รู้เห็น หรือหยั่งรู้ ยืนยัน ความจริงในเวลาเดียวกัน นั่นคือสมาธิต้องบริสุทธิ์และปัญญาก็ต้องบริสุทธิ์เช่นเดียวกัน การเป็นธรรมทั้ง ๒ ฝ่าย นั้น จึงเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะตั้งอยู่บนเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน นั่นคือ “อริยมรรคมีองค์ ๘” ไม่ได้ใช้เกณฑ์ ISO หรือ HACCP แต่อย่างใด ซึ่งเป็นเกณฑ์รับรองว่าสินค้านี้ วิธีการนี้ เป็นกิเลสตัดมหาของแท้ ไม่ใช่ของปลอมแบบโลกๆ ฉะนั้น กาดัดสินการบรรลุผลนิพพานนั้น จึงอาศัยปัญญาทั้งหมดในตนเองที่ดำเนินมาอย่างถูกต้อง และไม่มี การจัดพิธีรับใบวุฒิบัตรหรือใบปริญญาแต่อย่างใด อันเป็นการสร้างสิ่งโชนนึ่มานะขึ้นในจิต แต่ผู้สำเร็จในอิทธิบาทของพระธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ด้วยตนเองว่า “ใช่หรือไม่ใช่ทาง” ไม่ต้องห่วงกังวลอะไรที่ไหนมา รับรองคุณภาพ เพราะถ้าทำมาอย่างผิดๆ ก็เป็นบ้าเสียสติไป แต่ถ้าปฏิบัติมาอย่างถูกต้องดีพร้อมแล้ว ก็กลายเป็น “อริยมุคคัลล” หรือ “พระอรหันต์” เท่านั้นเอง.

